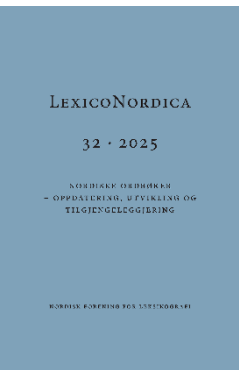

LexicoNordica

Titel:	Har de kommit för att stanna? Om nyordslistornas ord i SO och SAOL	
Forfatter:	Andreas Brimberg & Linnea Hanell	
Kilde:	LexicoNordica 32, 2025, s. 223-241	
URL:	https://tidsskrift.dk/lexn/issue/archive	

© 2025 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Har de kommit för att stanna? Om nyordslistornas ord i SO och SAOL

Andreas Brimberg & Linnea Hanell

The present study investigates the extent to which neologisms from the yearly lists published by the Language Council of Sweden, and its predecessors, later occur in contemporary dictionaries published by the Swedish Academy. The results show that among the 1,504 words published in the neologisms lists from 1986 to 2020, 46% have later occurred in an edition of *Svensk ordbok* or *Svenska Akademiens ordlista*. These results are discussed in terms of their ability to indicate whether the words in the yearly neologisms lists have come to stay in the Swedish language, which is a recurrent question from the public when the yearly list of new words is presented.

1. Inledning

Språkrådet publicerar årligen en nyordslista med en samling nytillskott i det svenska lexikonet. Publiceringen av nyordslistan, som sedan år 2013 sker i samarbete med Språktidningen, får ofta medial uppmärksamhet och företrädare för nyordsredaktionen blir intervjuade i tidningar, teve och radio. En fråga som ofta återkommer är hur många av nyorden som har kommit för att stanna i det svenska språket, och hur många som kommer att försvinna. Frågan kan förstås besvaras på olika sätt. En antydan till svar ges i en undersökning av Språktidningens nyordsredaktör Anders Svensson (2017), som visar att ungefär en tredjedel av nyorden från listorna 2007–2014 kom med i upplagan av *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL) som publicerades 2015.

Svanlund (2009) analyserar ords tidiga etablering i språket utifrån nio ord, av vilka fyra varit med på Språkrådets nyordslista. Svanlund visar att ordens etableringsgrad tycks hänga sam-

man med huruvida orden upplevs som intuitivt transparenta, men också med deras förmåga att benämna fenomen som är aktuella i samhällsdebatten. Hanell (2023) undersöker 132 nyord från miljö- och klimatområdet, bland annat med hänsyn till spridning i tidningsspråk, och visar att 109 av de 132 undersökta orden (= 83 %) har använts minst 100 gånger i tidningar över tid, och att 16 av orden (= 12 %) har använts minst 10 000 gånger. Utöver detta har några studentuppsatser behandlat etableringen av och förståelsen för några nyord (t.ex. Palmblad 2008, Abelsson 2016, Bidemo 2017, Wikström 2017, Lönnfors 2021). Svensson (2020) går igenom nyorden mellan 1986 och 2019, främst med fokus på allmänna karaktärsdrag för orden, till exempel ordklass, inlåningsspråk, ordlängd och så vidare. Mer heltäckande underlag för att besvara frågan om nyordens etableringsgrad har dock saknats, vilket är motiveringen till att föreliggande studie görs.

Vi följer Svensson (2017) i att analysera etableringsgraden genom att undersöka hur många av orden från nyordslistorna som tas med i ordböcker. I föreliggande studie undersöks hur stor del av samtliga nyord från listorna 1986–2020 som också finns med i någon av Svenska Akademiens samtidsordböcker, alltså *Svensk ordbok* (SO) från 2009 och 2021 respektive *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL) från 1986, 1998, 2006 och 2015. Studien undersöker dessutom hur lång tid det är mellan att ett ord tas med i nyordslistan och att det tas med i en ordbok.

Artikeln är strukturerad som följer. Först beskrivs materialet, som utgörs av nyordslistorna samt ordböckerna SO och SAOL. Därefter redogörs för metoden, med fokus på vad som i undersökningen räknas som nyord och när dessa anses vara med i en ordbok. Därefter redovisas resultaten, följt av en diskussion av gränfall och några avslutande slutsatser.

2. Material

I detta avsnitt beskrivs dels nyordslistorna, dels Svenska Akademiens samtidsordböcker.

2.1. Nyordslistorna

Den organisation som idag heter Språkrådet har sedan starten arbetat med att beskriva och analysera nyheter i språket. När organisationen ursprungligen grundades år 1944, under namnet Nämnden för svensk språkvård, hette det i stadgarna att nämnden hade till uppgift att ”följa det svenska språkets utveckling” (Hänninger 1969:7), och redan i början registrerades just nya ord som ett led i detta arbete. Organisationen fick ny form 1974 och blev då en delvis statlig stiftelse, som hade namnet Svenska språknämnden. Denna organisation började år 1986 publicera en årlig lista med rubriken ”Några nyare ord i svenskan” i sin tidskrift *Språkvård*. Svenska språknämnden uppgick år 2006 i den nya avdelningen Språkrådet inom myndigheten Institutet för språk och folkminnen, och det är sedan dess Språkrådet som årligen publicerar nyordslistan. Sedan 2013 tas listan fram i samarbete med den populärvetenskapliga tidskriften *Språktidningen*. Utöver listorna har det dessutom getts ut tre böcker baserat på nyordsmaterial från Språkrådet och dess föregångare (Svenska språknämnden 1986, Moberg 2000, Agazzi 2015).

I nyordslistan publiceras ett urval av ord eller fraser som tolkas som nya i språket. Antalet har varierat mellan åren, men har på sistone varit omkring 30. Ett nyord, eller med lexikografisk terminologi en *neologism*, kan definieras som en ”lexikalisk enhet som vid en viss tidpunkt anses vara nyskapad, eller en ny betydelse hos en existerande lexikalisk enhet” (NLO 1997, vår översättning). För nyordslistan har detta operationaliserats som ord eller fraser som har bedömts som helt nya i språket, eller som har bedömts som

relativt nya på grund av att de gått från fackspråk till allmänspråk eller från att användas mycket sällan till att bli betydligt mer frekventa (Karlsson 2021:106). Enligt Karlsson (2021) är avsikten att nyordslistan ska spegla det gångna året och visa på en variation av både ämnesområden och ordbildningsmönster. Även om nyordslistans huvudsakliga syfte är att beskriva det faktiska språkbruket är det inte någon uttalad avsikt att endast ta med sådana ord som kan komma att tas med i en ordbok.

Metoderna för att identifiera kandidater och sammanställa listan har utvecklats över åren, men övergripande kan sägas att arbetet är av manuell karaktär: nyordsredaktörerna (historiskt en, två eller tre till antalet) bevakar språkbruket i sin vardag och i media, noterar potentiella nyord och kontrollerar sedan dessa mot databaser över samtida språkbruk – i första hand skriftliga och delvis muntliga massmediala källor – för att säkerställa att orden verkligen används och att de verkligen är nya (Karlsson 2021). I dagsläget används främst Retrievers databas Mediearkivet, medan äldre listor sammanställdes utan tillgång till denna typ av digitala verktyg. Förutom redaktörernas egna observationer och förslag från andra språkvårdare och språkvetare, liksom från allmänheten, nyttjas även sökningar i databaser efter metalingvistiska uttryck (till exempel ”så kallad” eller ”det som numera heter”) som en ytterligare metod för att hitta nyordskandidater. Några automatiserade excerperingsmetoder används för närvarande inte, huvudsakligen på grund av begränsade tekniska resurser. Samtliga nyordslistor finns på Språkrådets webbplats (Institutet för språk och folkminnen 2024).

Materialet för den här studien sträcker sig från den första nyordslistan för år 1986 till nyordslistan för år 2020, alltså till och med året före utgivningen av den senast publicerade ordboken i materialet (se avsnitt 2.2). Det innebär att 1 504 nyord ingår i studien.

2.2. Ordböckerna

Ordböckerna som nyorden jämförs mot är de utgåvor av Svenska Akademiens samtidsordböcker som har getts ut sedan nyordslistorna började publiceras och fram till genomförandet av denna studie hösten 2024. Detta innefattar *Svenska Akademiens ordlista*, SAOL, utgåvorna från 1986, 1998, 2006 och 2015 samt *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*, SO, utgåvorna från 2009 och 2021. Dessa ordböcker har valts på grund av deras centrala roll som normauktoriteter för det samtida svenska språkbruket.

Den allra första upplagan av SAOL kom 1874 och sedan dess har ytterligare tretton utgivits. Ordlistan samlar många uppslagsord med fokus på stavning, böjning och ordbildning (SAOL 2015:XI) och har kommit att bli den inofficiella normen för detta (Gellerstam 2009a:11). Genom åren har redaktionen haft olika inställning till exempelvis lånord, vardagliga ord och sammansättningar, vilket har gjort att ordlistans omfång har varierat (jfr Gellerstam 2009b). De senaste årtiondena har tekniska verktyg förändrat arbetet med att undersöka språkbruket, men de normativa inslagen är fortfarande viktiga (SAOL 2015:X–XII). Den senaste utgåvan av SAOL innehåller omkring 126 000 uppslagsord.

SO innehåller färre uppslagsord, omkring 65 000, och är inriktad på ords betydelse, användning och historia (SO 2009:VII). Det är en definitionsordbok (Sköldberg & Hannesdóttir 2017:330). Ordboken beskrivs som deskriptiv till skillnad från den normativa SAOL (Sköldberg 2022:141–142). Till den andra upplagan år 2021 arbetades med att ”renodla SO:s deskriptiva karaktär” (Sköldberg 2022:143) genom att exempelvis ta bort de texttrutor med stilrekommendationer som tidigare fanns och genom att försöka spegla flera sorter av bruket som det ser ut (Sköldberg 2022:144–145). Även i detta arbete är tillgången till stora och breda korpusar viktig (Sköldberg 2022:142).

De sex aktuella ordböckerna samlar minst 136 000 unika

uppslagsord plus 5 000 idiom och 18 000 morfologiska exempel. Exakta siffror är svåra att få fram, men totalt kan det röra sig om uppemot 150 000 unika uppslagsord. De fyra upplagorna av SAOL innehåller mellan cirka 115 000 (1986) och 126 000 uppslagsord (2015) (Gellerstam 2009b:56; Svenska Akademien 2024). Till de nya upplagorna (från 1998, 2006 och 2015) har 5 000, 10 500 respektive 13 000 ord lagts till (Gellerstam 2009b:75, 78; SAOL 2015:X), vilket gör att de fyra upplagorna av SAOL tillsammans borde bestå av runt 140 000 unika ord.

SO innehåller ungefär 65 000 uppslagsord i båda utgåvorna (SO 2009:VII; Svenska Akademien 2024). Även här har ord både tillkommit och utmönstrats (jfr Sköldberg 2022:145) men exakta antalsuppgifter om detta finns inte. Utöver detta finns i (den första utgåvan av) SO 5 000 idiom och 18 000 morfologiska exempel (främst sammansättningar) (SO 2009:VII), vilka utöver uppslagsorden är sökbara genom webbgränssnittet SAOLhist (se vidare avsnitt 3.3).

Ungefär 55 200 uppslagsord är gemensamma mellan SAOL (14) och SO (2021). Ordböckerna har något parallella utvecklingslinjer: SAOL:s utgåvor har sin egen historia (jfr Gellerstam 2009b) medan SO följer upp andra ordböcker (Sköldberg & Hannesdóttir 2017:330). Ordböckerna har numera likheter i vilka korpusar som orden hämtas från (Sköldberg & Hannesdóttir 2017:330; jfr Josephson 2022:255). I arbetet med att ta fram respektive ordbok jämförs de också med varandra, för att till exempel hitta nya ord (SAOL 2015:XIII; Sköldberg & Hannesdóttir 2017:334). En skillnad som är särskilt framträdande i denna undersökning är att SO inkluderar konstruktioner, uttryck och sammansättningar som inte tas upp i SAOL. Vidare är en skillnad att SAOL har status som en mer normativ ordlista som ger information om stavning, böjning, ordklass och i viss mån uttal och stilnivå. SO har snarare status som en beskrivande betydelseordbok och ger, till skillnad från SAOL, utförliga betydelsebeskrivningar, användningsexempel och

en historisk bakgrund. På så sätt kompletterar ordböckerna varandra och täcker därmed tillsammans en stor del av det offentliga samtida språkbruket.

3. Metod och materialbearbetning

I detta avsnitt presenteras de metoder och principer som har använts i studiens materialbearbetning.

3.1. Vad räknas som ett nyord?

I undersökningen ingår de nyord som publicerades i listorna från år 1986 till 2020. Som en del av undersökningen behöver några avvägningar göras om vad som, framför allt i äldre nyordslistor, ska räknas som ett nyord.

Ett nyord definieras här som a) en separat nyordspost som b) inte har en uppenbar överlappning med en annan nyordspost. Det första kriteriet utesluter ord inom en post. Därför räknas inte *genusforskning* som ett nyord, utan ingår i nyordet *genus*. På samma sätt räknas *portfoliometoden* och *portföljmetoden* som varianter av ett och samma nyord. Sådana varianter av ord och bildningar med ett visst ord är vanliga i de tidiga nyordslistorna. Generellt räknas också poster där flera närliggande betydelser är listade som ett nyord. Det andra kriteriet innebär att 22 nyordsposter inte räknas som nyord i denna undersökning, utan ingår i andra nyord. Dessa är av fem typer i förhållande till nyordet: ord som ingår i sammansättningar (som *muff-tankningsmuff*), stavningsvarianter (*beigel-bagel*), uttrycksvarianter (*emotionell intelligens-känslans intelligens*), ord som ingår i uttryck (*garderob-komma ut [ur garderoben]*) och förkortningar (*BO-Barnombudsmannen*).

Dessa avgränsningar minskar antalet tillfällen då nyord räknas dubbelt och gör urvalskriterierna mer enhetliga över tid (i mån-

ga listor listas t.ex. inte två ord där bara stavningsskillnad föreligger, och många gånger lyfts huvudordet i ett uttryck inte ut som ett eget nyord, till exempel i fallet *ligga på framkant*). Däremot är synonymer som listas som egna nyord också separata nyord i denna undersökning, exempelvis *gåtåg*.

Frågor om vad som ska räknas som ett nyord uppstår ofta till följd av utformningen av nyordslistorna. Som framkommit listas ofta likartade ord antingen inom samma post eller som egna poster. När det handlar om egna poster sker det med olika referenser till de likartade eller relaterade orden, genom markeringar som "se", "jfr" eller "= [annat ord]". Då är det inte givet om orden ska räknas som separata nyord eller inte. Listorna är inte heller helt enhetliga. Till exempel är det inte självklart varför det på listan 2005 är två separata nyordsposter för *blogga* och *bloggare* medan *podda* och *poddare* ingår i samma nyordspost. Särskilt svårt är det att värdera vilka ord som ska räknas som nyord i nyordslistan 1998 som är skriven som en krönikeliknande text snarare än en lista. Där görs inte tydliga skillnader mellan vad som anses vara ett av årets nyord och vad som tas upp i samband med andra ord. I slutet av texten listas förvisso "nya ord och uttryck" som "behandlas i artikeln". Där listas dock inte ord som *partism* och *högstresarbete* som tas upp i texten, medan *outstanding* listas trots att det i texten står att ordet "sedan länge ... förekommit som direktlån i svenskan".

Avvägningar kring vad som ska betraktas som ett nyord förefaller alltså ha varierat över tid, vilket också framgår av flera av nyordslistornas förord, och detta försvårar möjligheten att genomföra en sådan här undersökning på ett konsekvent sätt. De första åren (1986–1988) skrevs att listan innehöll ett antal ord "som vi uppfattat som relativt nya i svenskan" och att källan "är huvudsakligen dagspressen". Denna formulering vidgades till att mellan 1989 och 1999 (undantaget 1998) hänvisa till "ord och fraser som uppfattats som relativt nya i svenskan och som varit aktuella i

svensk dagspress [vissa år: svenska medier] under [årtalet]”. Vidare står det att ”Anledningen till att dessa ord [som har belägg sedan tidigare] nu har kommit med kan vara att de märkbart ökat i användning eller att de används på ett annat sätt än tidigare”. Mellan 2001 och 2004 är formuleringen likartad, med skillnaden att den förklarande andra meningen inte finns med. Vad som anses och har ansetts vara ett nyord ger många frågor och ett arbete pågår för att göra det mer enhetligt och konsekvent (Karlsson 2021).

3.2. Sökning och inmatning

Undersökningen utgår från en sammanslagen lista över samtliga 1 504 nyord. För varje nyord gjordes en sökning på databasen SAOLhist, vilket möjliggör sökning i fem av ordböckerna samtidigt (liksom i tidigare upplagor av SAOL, men inget nyord förekommer i en tidigare upplaga än 1986). Förekomst i SO 2021 söktes på svenska.se eller i ordbokens app. I många fall räckte det med en sökning på själva uppslagsordet för att få fram det i ordböckerna. Vid andra tillfällen krävdes sökning på ett av orden i ett flerordsuttryck (t.ex. *politisk* för att hitta *politiskt korrekt*). Ibland måste sökning med jokertecken göras i någon del av ordet, exempelvis för att få träffar på flera stavningar (sökningen *bloddop%ing* ger träffar på både *bloddoping* och *bloddopning*) eller på flera ordformer (sökningen *geotagg%* ger träffar på *geotagga* och *geotaggning*; se vidare avsnitt 3.3 om bedömning av ordformer). På liknande sätt söktes ord i SO 2021. För varje nyord registrerades på så sätt huruvida det förekommer eller inte i var och en av de sex ordböckerna.

3.3. När räknas ett ord som medtaget i en ordbok?

Huruvida ett nyord ska anses vara med i en ordbok är inte alltid givet. Här ges exempel på när nyord räknas som medtagna i ordböckerna och vilka bedömningar som har gjorts för att avgöra det.

De enklaste fallen att kategorisera är nyord som är helt nya och överensstämmer med ordböckers poster. Ett sådant exempel är *maskrosbarn*, som var med på nyordslistan 1986 och finns i ordböckerna SAOL 1998, 2006, 2015 och SO 2009, 2021. I de fall flera uttryck listas som likvärdiga i en nyordspost i nyordslistan (som *störningsjour* och *störjour*) räcker det med att ett av dessa finns i en ordbok för att nyordet ska räknas som medtaget.

Nyordslistan tar ofta med flerordsuttryck (som *höja ribban*) som egna poster. I SAOL och SO brukar sådana uttryck inte ha egna poster, men om uttrycket nämns som språkprov eller idiom i ordboksposten för ett av de ingående orden (som *ribba*) räknas det som medtaget.

I SO listas många avledningar och sammansättningar av ord under annat uppslagsord, och dessa ord ger i sin tur träff i ordboken vid digital sökning. Ett exempel är *livsstilsmagasinet* som i båda utgåvorna av SO listas som en sammansättning under uppslagsordet *livsstil*. Dessa ord räknas som medtagna.

Om ett ord är med i nyordslistan i samband med att det har genomgått en betydelseförändring, är det förstås denna nya betydelse som ska finnas angiven även i ordböckerna. Ett exempel är ordet *klassresa*: i den äldre betydelsen 'resa med skolklass' finns ordet med i SAOL från 1950 års upplaga, men den nya betydelsen 'byte till högre socialgrupp' togs med i nyordslistan 1991 och i SAOL 2006. Även *global* (nyord 1990) finns i SAOL 1950 men den nya, bildliga, betydelsen tas upp i SO 2009 och 2021.

Ordet betraktas som detsamma även om stavningen eller skrivsättet skiljer sig mellan nyordslistan och ordboken: nyordslistans *air bag* är i ordböckerna *airbag*, nyordet *5:2-diet* är *fem-tvådiet* och *HIV* har blivit *hiv*.

Ordformen i nyordslistan behöver inte överensstämma exakt med den i ordböckerna för att räknas som förekomst. Som regel betraktas ett ord som medtaget även om det förekommer i en böjd eller avledd form. Exempelvis anses *kravallturism* från ny-

ordslistan ha motsvarighet i ordboksformen *kravalltulist*, och *glokalisera* motsvaras av *glokalisering* i SAOL 2015. På samma sätt anses *fejkade nyheter* täckas av ordboksposten *fejknyhet* i SO 2021. Undantag görs dock när relationen mellan ordformerna inte är entydig. Om det inte är uppenbart att den ena formen förutsätter den andra, räknas de som separata ord. Ett exempel är *rejva*, som förekommer som nyord, men inte anses belagt i SAOL 2006 eller 2015, trots att *rejvare* finns med. Eftersom ordbokens personbeteckning *rejvare* skulle kunna ha härletts från substantivet *rejv*, och inte förutsätter verbformen *rejva*, behandlas de som skilda lexikala enheter.

Andra fall som kan vara svårbedömda är när ett för- eller efterled listas som ett nyord. Exempel på det är *-faktor*, *mega-* och *-peng*, och de påminner om det som Svensén (2004:173–175) kallar för *affixoider*, alltså ordled som befinner sig mellan fria morfem och bundna affix. I några fall finns ledet som ett eget uppslagsord i ordböckerna (som *-peng*, vars funktion som efterled tas upp i SAOL 1998, 2006, 2015) och kan då enkelt bedömas som medtaget. Andra gånger anges till exempel att ordbildningar med ett visst för- eller efterled har ökat. Sökningar med jokertecken (t.ex. *mega%*) har använts för att identifiera konstruktioner med det aktuella ledet, och ett nyord som utgörs av ett led har i studien bedömts som etablerat om minst fem sådana konstruktioner återfunnits i ordboken.

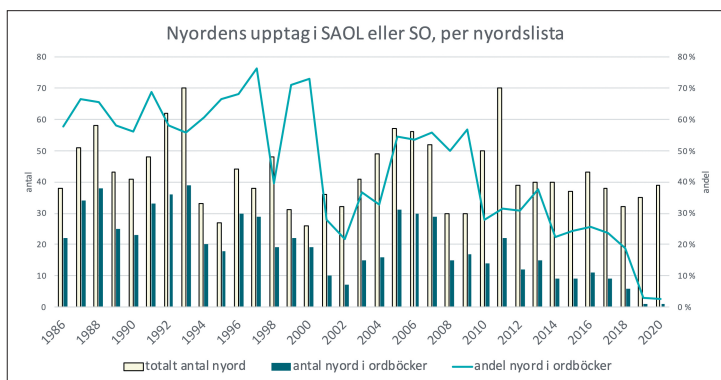
4. Resultat

Undersökningen visar att av de 1 504 nyord som listades mellan 1986 och 2020 återfinns 686 i någon utgåva av SAOL eller SO, motsvarande cirka 46 procent. Detta inkluderar 30 ord som har tagits med i en utgåva av SAOL eller SO och sedan strukits i senare utgåvor. 662 av nyorden, alltså 44 procent, finns med i den senaste

utgåvan av SAOL (2015) eller SO (2021). Totalt 6 av samtliga nyord var redan upptagna i SAOL eller SO när de listades som nyord.

En närmare undersökning av nyordens förekomst i SAOL får begränsa sig till listorna som hade publicerats före den senaste utgåvan från 2015. Av de 1 280 nyorden mellan 1986 och 2014 finns 549 med i någon utgåva av SAOL, vilket utgör 43 procent. I den senaste utgåvan av SAOL från 2015 återfinns 537 av nyorden, eller 42 procent.

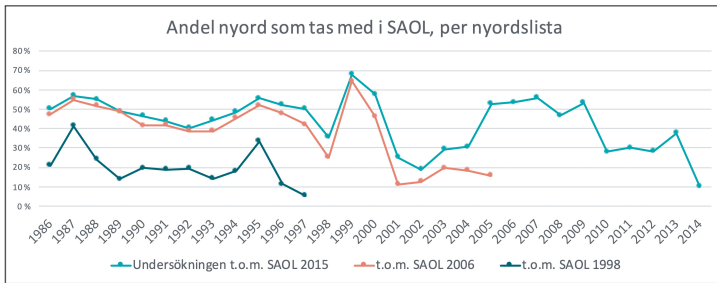
Med utgångspunkt i respektive lista kan undersökningen vidare ge en indikation om hur stor andel av orden i en nyordslista som brukar tas upp i Svenska Akademiens samtidsordböcker. Här uppvisar nyordslistorna stor variation över tid, med utfallet att mellan 3 och 76 procent av nyorden på listorna har tagits med i SAOL eller SO. Medelvärdet är 45 procent och medianen är 54 procent. Figur 1 visar antal respektive andel nyord i respektive lista som tagits med i SAOL eller SO.

Figur 1: Nyordens förekomst i SAOL eller SO, per nyordslista.

Undersökningen visar också att det för de 549 nyordslisteord som finns med i någon utgåva av SAOL, skiljer i genomsnitt nio år mellan året då ordet listas i nyordslistan och året det kommer med i

SAOL. Det innebär att ord från de nyordslistor som publicerats de sista åren före en ny upplaga av SAOL har mindre sannolikhet att inkluderas i den upplagan. Det innebär också att utfallet för de senaste nyordslistorna i föreliggande studies material sannolikt kommer att förändras när fler ordböcker utkommer. Figur 2 visar andel nyord från nyordslistorna som finns med i utgåvorna av SAOL från 1998, 2006 och 2015.

Figur 2: Andel nyord som tagits med i olika utgåvor av SAOL, per nyordslista.

Majoriteten av orden som är upptagna i SAOL finns också med i SO och vice versa, även om ordböckerna tillsammans täcker en större del av språkbruket än de gör enskilt. Det kan åskådliggöras med att undersöka nyorden fram till och med 2014, där 649 av 1 280 finns med i någon SAOL eller SO. Av dessa förekommer 396 i båda ordbokstyper, 153 bara i någon SAOL och 100 bara i SO. När ett nyord finns i SO men inte i SAOL beror det oftast på att det är ett flerordsuttryck som nämns som språkprov, något som inte förekommer i SAOL. När ett nyord finns i SAOL men inte i SO beror det oftast på att SAOL helt enkelt har betydligt fler uppslagsord.

5. Diskussion av gränsfall

Trots de avvägningar som har gjorts (se avsnitt 3) finns gränsfall i bedömningen av en del ord. Några exempel på det följer. I dessa gränsfall, som utgör de mest svårbedömda i undersökningen, har hänsyn tagits till att bedömningarna bör fördela sig relativt jämnt, så att exempelvis inte samtliga tveksamma fall kategoriseras som medtagna.

Ibland är nyordslistans förklaring så knapphändig att den inte enkelt kan jämföras med ordböckernas. Ett sådant ord är *arena* (1989) som har förklaringen ”ökad användning i bildlig betydelse” och exemplet ”Rhonedalen ... är en arena som kan bjuda på lika oväntade som behagliga upplevelser när det gäller skidorter”. Den bildliga betydelsen tas upp i SO 2009 och 2021 med exemplet ”NN lämnade hastigt den politiska arenan”. Det går inte att med säkerhet säga att dessa bildliga användningar är desamma. Något som talar för det är dock att SO anger att första belägg är 1985, alltså före nyordslistan, och nyordet får därför anses vara med i SO 2009 och 2021.

Vid andra tillfällen väcks frågor om vilka betydelser som ett ord kan anses täcka. Ett exempel är nyordet *subsidiaritet* (1990), som bara finns med i SAOL 2006. Däremot är *subsidiaritetsprincip(en)* med i alla ordböcker sedan SAOL 1998. I nyordslistan definieras *subsidiaritet* som ’principen att på central nivå behandla endast frågor som inte kan avgöras på lokal nivå’ (vår kursivering) vilket liknar ordböckernas definitioner av motsvarande ord med efterled *-princip(en)*. I Nyordsboken (Moberg 2000) räknas *subsidiaritet* och *subsidiaritetsprincip* som två olika ord, vilket gör att det förra är det enda som godkänns för att räknas som medtaget i en ordbok.

Ibland listas ord i nyordslistor som uppges ha fått ökad popularitet eller användning. Huruvida dessa ord ska räknas som medtagna i ordböcker är svårt att avgöra. Ett exempel är *bröllopsklänning*

(2011) som uppges ha fått ”ökad användning i stället för brudklänning”. Ordet är med i alla ordböcker från och med SAOL 1998. På liknande sätt är det med *spoilervarning* (2014) som vid tiden hade fått ”ökad användning” och finns med i både SO 2009 och 2021. I dessa fall är det svårt att säga något om nyordens genomslag i ordböcker, eftersom det för ordböckerna inte egentligen handlar om nya ord vid tiden för nyordslistans publicering. Fallen är dock få till antalet, och de räknas som nyord som också återfinns i ordböcker.

Andra besvärliga fall handlar om små variationer mellan nyordslistans post och de uppslagsord som återfinns i ordböcker. Huvudsakligen utmanar uttrycken *göra en hel pudel* och *ligga på framkant*, vilka är upptagna i ordböcker som *göra en pudel* och *ligga i framkant*. Själva uttrycken har ändrats marginellt, men betydelseerna kvarstår. De har räknats som nyord som återfinns i ordböcker.

Denna undersökning innehåller tolkande inslag men resultatet är kvantitativt. Undersökningen är gjord på ett material som består av hela den datamängd som är av intresse – inget stickprov har gjorts. Den osäkerhet som föreligger är därför en följd av urvalet av ord (vilka nyord från listorna som ska vara med) och tolkningen av vilka ord som är upptagna i ordböcker (gränsfallen). En överväldigande majoritet av orden är inte gränsfall och de fall som använts som exempel i detta avsnitt påverkar inte resultatet med mer än ett par procentenheter på sin höjd.

6. Slutsatser

Den som i nyordslistetider vill ha ett svar på frågan om hur stor andel av årets nyord som har kommit för att stanna får ett antal indikationer av den här studien. Utslaget på hela samlingen nyord som publicerats fram till den senaste samtidsordboken visar stu-

dien att 46 procent av nyorden har tagits med i någon utgåva av Svenska Akademiens samtidsordböcker SO och SAOL. Vill man vara lite mer återhållsam kan man i stället lyfta fram att 44 procent av nyordslistornas nyord finns listade i den nu aktuella utgåvan av SO eller SAOL. Den högsta siffran som kan lyftas fram kommer av en närmare undersökning av andelen nyord som kommit med i ordböcker i varje publicerad nyordslista, vilket visar att medianvärdet på detta är 54 procent – med 76 procent av nyorden från 1997 års lista som högsta notering.

Undersökningen visar vidare en nedåtgående trend för andelen nyord som tas upp i de undersökta samtidsordböckerna. Sett till hur trenden sett ut precis före publicering av en ny ordbok är det dock sannolikt att denna trend kommer att vända uppåt igen i samband med den kommande publiceringen av en ny utgåva av SAOL. Detta tycks hänga ihop med att orden behöver förekomma i bruket betydligt längre innan de anses lämpliga för en ordbok, medan nyordslistan strävar efter att publicera ord som *inte* har förekommit brett i bruket särskilt länge.

Även om studien ger indikationer på hur stor andel av nyorden som kommer att tas med i ordböcker kan det vara problematiskt att dra likhetstecken mellan förekomst i ordböcker och förekomst i språkbruket. Att 46 procent av nyorden har kommit med i en ordbok betyder inte nödvändigtvis att 46 procent av nyorden hade ”kommit för att stanna”, i bemärkelsen att de inte snabbt kommer att glömmas bort igen. Det kan inte uteslutas att nyordslistorna används som underlag i framtagandet av ordböcker; i själva verket återkommer någon gång formuleringar från nyordslistorna när orden beskrivs i ordböcker. Risken för cirkelresonemang föreligger alltså. En mer omfattande studie skulle med fördel kunna använda korpusundersökningar för att undersöka nyordslisteordens etableringsgrad i det faktiska språkbruket.

Litteratur

- Abelsson, Ebba (2016): *Är din bror obror? En studie av ordförståelsen och användningen av nyord*. Kandidatuppsats, Uppsala universitet. <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1134922/FULLTEXT01.pdf>> (januari 2025).
- Agazzi, Birgitta (2015): *Nyord i svenskan: Blogg, fulbryt, pudla, rondellhund och andra nytillskott från A till Ö*. Stockholm: Morfem.
- Bidemo, Kajsa (2017): *Feministpappa, selfie, kungspudel och vinstvarning: En enkätstudie av 54 nyord i svenska språket under 2000-talet gällande ordkännedom, användningsfrekvens och nyordens etablering i svenskan*. Kandidatuppsats, Mälardalens universitet. <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1129729/FULLTEXT01.pdf>> (januari 2025).
- Gellerstam, Martin (2009a): Vad är Svenska Akademiens ordlista? I: Martin Gellerstam (red.): *SAOL och tidens flykt. Några nedslag i ordlistans historia*. Stockholm: Norstedts. 11–30.
- Gellerstam, Martin (2009b): SAOL i många upplagor. I: Martin Gellerstam (red.): *SAOL och tidens flykt. Några nedslag i ordlistans historia*. Stockholm: Nordstedts. 53–84.
- Hanell, Linnea (2023): Förändringens ord: Samtidshistoriska nyord om miljö, klimat och omställning. I: M. Nelson, M. Michanek, M. Rydell, S. Sayehli, K. Skogmyr Marian & G. Sundberg (red.): *Språk i praktiken – i en föränderlig värld. Rapport från ASLA-symposiet. Stockholms universitet, 7–8 april 2022*. ASLA, Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap. Stockholm. 202–222. <<https://doi.org/10.17045/sthlmuni.24321526>>.
- Hänninger, Nils (1969): *Nämnden för svensk språkvård 1944–1969*. Stockholm: Nämnden för svensk språkvård.
- Institutet för språk och folkminnen (2024): *Nyordslistor*. <<https://www.isof.se/svenska-spraket/nyord/lar-dig-mer-om-nyord/nyordslistor>> (december 2024).

- Josephson, Olle (2022): *Språkpolitik*. Stockholm: Morfem.
- Karlsson, Ola (2021): Lesserwisser, lårs kav och läppstiftseffekt – presentation och problematisering av urvalskriterierna för den svenska nyordslistan. I: *Lexiconordica* 28, 101–120.
- Lönnfors, Linda (2021): *Nyord – passé eller succé? En undersökning om hur 2010 års nyord etablerat sig i dagens samhälle*. Kandidatuppsats, Mälardalens universitet. <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1569420/FULLTEXT01.pdf>> (januari 2025).
- Mediearkivet = Tillgänglig: <<https://www.retriever.se/tag/mediearkivet/>> (augusti 2025).
- Moberg, Lena (2000): *Nyordsboken: Med 2000 nya ord in i 2000-talet*. Stockholm: Svenska språknämnden.
- NLO 1997 = Henning Bergenholtz, Ilse Cantell, Ruth Vatvedt Fjeld, Dag Gundersen, Jón Hilmar Jónsson & Bo Svensén (red.): *Nordisk leksikografisk ordbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Palmblad, Anna (2008): *Svenska nyord 1985–2007. En studie av 53 svenska nyord (1985–2007) gällande användningsfrekvens, ordförståelse och betydelseförändring*. Magisteruppsats, Göteborgs universitet. <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/18942/gupea_2077_18942_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (januari 2025).
- SAOL 2015 = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. Fjortonde upplagan. Stockholm: Svenska Akademien.
- SAOLhist = Tillgänglig: <<http://spraakdata.gu.se/saolhist/>> (augusti 2025).
- Sköldberg, Emma & Anna Helga Hannesdóttir (2017): Svenska ord – men vilka? Om uppslagsorden i Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. I: Emma Sköldberg m.fl. (red.): *Svenskans beskrivning* 35. Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 29. Göteborg: Göteborgs universitet. 329–340.
- Sköldberg, Emma (2022): Andra upplagan av Svensk ordbok: förutsättningar och redaktionella val. I: *LexicoNordica* 29, 139–152.

- SO 2009 = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. Stockholm: Norstedts/Svenska Akademien.
- Svanlund, Jan (2009): *Lexikal etablering: En korpusundersökning av hur nya sammansättningar konventionaliseras och får sin betydelse*. Stockholm Studies in Scandinavian Philology New Series 52. Stockholm: Stockholms universitet, institutionen för nordiska språk.
- Svensén, Bo (2004): *Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. 2:a uppl. Stockholm: Norstedts.
- Svenska Akademien (2024): *Om ordböckerna*. <<https://svenska.se/om/om-ordbockerna/>> (december 2024).
- Svenska språknämnden (1986): *Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal*. Solna: Esselte studium.
- Svensson, Anders (2017): Nyordens flippar och floppar. I: *Språktidningen* 3/2017. <<https://spraktidningen.se/artiklar/nyordens-flippar-och-floppar/>> (januari 2025).
- Svensson, Anders (2020): Svenskan växer ord för ord. I: *Språktidningen* 4/2020. <<https://spraktidningen.se/artiklar/svenskan-vaxer-ord-ord/>> (januari 2025).
- Wikström, Sanna (2017): *Nyorden som speglar nutiden: En korpusundersökning av hur 37 nyord har etablerat sig i svenskt skriftspråk*. Kandidatuppsats, Umeå universitet. <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1111881/FULLTEXT01.pdf>> (januari 2025).

Andreas Brimberg
masterstudent, fil.mag.
Uppsala universitet

Linnea Hanell (korresponderande
författare)
språkvårdare, fil.dr
Språkrådet, Institutet för språk och
folkminnen
Box 20057
SE-104 60 Stockholm
linnea.hanell@isof.se